

AUÑIÓS

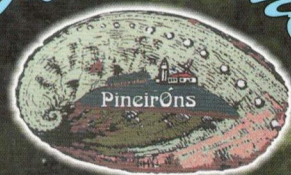
Nº 21

MAIO 2016

ASOCIACION CULTURAL

Pineiróns

VERTEBRADOS MECOS. III: MAMÍFEROS E RÉPTILES MARIÑOS DA CONTORNA DO MUNICIPIO DO GROVE

Por: Cosme Damián Romay^{1,3,4}, Pablo Covelos^{2,5}, Alfredo López^{2,5}, Gustavo Ferreiro³ e Encarna González³.

¹ Dpto. de Bioloxía Animal, Bioloxía Vexetal e Ecoloxía. Facultade de Ciencias da Universidade da Coruña. Cámpus da Zapateira, s/n. 15071 A Coruña.

² Coordinadora para o Estudo dos Mamíferos Mariños. Camiño do Ceán 2 (O Ceán). 36350 Nigrán.

³ Colectivo Ecoloxista do Salnés. Apartado 100. 36980 O Grove.

⁴ E-mail: c.d.romay@udc.es

⁵ E-mail: cemmaorganización@gmail.com

Introdución

O presente traballo constitúe a terceira entrega da colección “Vertebrados mecos”. Nas dúas anteriores abordáronse os peixes continentais, anfíbios, réptiles e mamíferos terrestres do concello do Grove (A) e os peixes mariños da súa contorna mariña (B). O presente relatorio pretende actualizar e ampliar o coñecemento sobre os mamíferos e réptiles mariños, cos que se ven traballando desde hai anos na zona por parte dos autores e doutros investigadores (C, I, J, K, L, M, N).

Área de estudo e métodos

Considérase como área de estudo a contorna mariña do municipio do Grove (suroeste de Galicia). Os vértices da zona mariña asignable ao municipio meco sitúanse equidistantes cos litorais dos concellos de Ribeira, A Illa de Arousa, Cambados e Sanxenxo. Esta área abrangue 6,5 km² de contorna mariña, que se atopa parcialmente protexida (A). A efectos de estudo, considéranse as cuadrículas UTM de 1x1 km que posúen parte ou a totalidade da súa área na contorna marítima municipio do Grove, en total 100 (Figura 1), tal e como se avaliaron no traballo anterior sobre peixes mariños (B). Os datos proceden principalmente da base de datos da Coordinadora para o Estudo dos Mamíferos Mariños (CEMMA), con datos puntuais do Colectivo Ecoloxista do Salnés (CES), do primeiro autor (CDRC) e bibliográficos (C, H, I, J, K, L, M, N), algúns deles ampliados polos autores das propias obras. Considéranse na Táboa 1 todas aquelas cuadrículas con ao menos unha cita (observación directa ou restos) dunha determinada especie de mamífero ou réptil mariño no período 1986-2015, inclusive.

Resultados e discusión

Para o período 1986-2015 rexistráronse 8 especies de cetáceos, 2 de pinnípedes e 3 réptiles mariños na contorna mariña do municipio do Grove. Cómpre lembrar que en Galicia hai rexistradas 22 especies de cetáceos (C, I, J, K, N), 4 de pinnípedes (L) e 5 de tartarugas mariñas (M). Para todas as especies citadas na contorna mariña meca hai datos de presenza en cuadrículas UTM de 1x1 km, cun total de 521 rexistros non repetitivos (Táboa 1). Destes datos, o 87,9% corresponden a datos da CEMMA e o 12,1% restante a datos inéditos de tres dos autores (CDRC, GFM e EGR) e bibliográficos. A distribución das 10 especies de mamíferos mariños foi en xeral restrinxida no contexto das 100 UTM da área de estudo, cunha media de 16,4±21,1 cuadrículas con datos por especie, e un rango de 1 a 69 cuadrículas. Para os réptiles mariños, a media foi de 4,3±4,2 cuadrículas con rexistros por especie, cun rango de 1 a 9 cuadrículas. Agradécese o envío de rexistros para calquera cuadrícula UTM de 1x1 km sen datos para unha determinada especie, ou nomes tradicionais inéditos, aos enderezos e/ou correos electrónicos dos autores.

Agradecementos e dedicatoria

A Xosé Manuel Penas Patiño, pola súa amabilidade ampliando a información sobre os rexistros detallados na referencia C. A Isidro Mariño, patrón do “Chasula”, e á súa tripulación polo seu traballo e boa disposición. Aos voluntarios e voluntarias de CEMMA que dende 1990 participan na recolección de datos destas especies. Dedicar este artigo á memoria de Juan Carlos Cabrero Figueiro (1964-2014), excelente naturalista e estudoso dos mamíferos mariños.

Referencias bibliográficas

A. Romay, C. D.; Cabana, M.; Cabrero, J. C.; Ferreiro, G. & González, E. 2014. Vertebrados mecos. I: Peixes continentais, anfíbios, réptiles e mamíferos terrestres do municipio do Grove. *Aunios* 19: 43-48. B. Romay, C. D. & Padín, A. 2015. Vertebrados mecos. II: peixes mariños da contorna do municipio do Grove. *Aunios* 20: 58-61. C. Penas-Patiño, X. M. & Piñeiro, A. 1989. *Cetáceos, focas e tartarugas das costas ibéricas*. Consellería de Pesca da Xunta de Galicia, Santiago de Compostela. 379 pp. D. Barja, I. (ed.). Lista de los mamíferos de la Península Ibérica, islas Baleares e islas Canarias. En: Salvador, A. (ed.). *Enciclopedia virtual de los vertebrados españoles*. URL: <http://www.vertebradosibericos.org/mamiferos/listamamiferos.html> (con acceso: 25/1/2016). E. Purroy, F. J. & Varela, J. M. 2000. *Guía de los mamíferos de España*. Lynx Edicions-SEO/BirdLife, Madrid. 165 pp. F. Camiñas, J. A. 2004. Capítulo IV. Estatus y conservación de las Tortugas Marinas en España. En: Pleguezuelos, J. M.; Márquez, R. & Lizana, M. (ed.). *Atlas y Libro Rojo de los Anfíbios y Reptiles de España*. Pp. 345-380. Ministerio de Medio Ambiente/Asociación Herpetológica Española, Madrid. G. Ríos, M. C. 1983. Nomenclatura de la flora y fauna marítimas de Galicia. II. Mamíferos, aves y algas. *Verba*, anexo 19. Universidade

de Santiago de Compostela. **H.** Romay, C. D. 2011. Amphibia-Reptilia: *Caretta caretta*. *A Mobella* 18: 20. Grupo Naturalista Hábitat. **I.** López, A. 2003. *Estatus dos pequenos cetáceos da costa de Galicia*. Tese de doutoramento. Universidade de Santiago de Compostela. **J.** Covelo, P.; Martínez-Cedeira, J.; Caldas, M.; Díaz, J.I.; Palacios, G.; Ferreira, A.; Llavona, A.; Alonso, J.M. y López, A. 2009. Cetáceos y pinnípedos en Galicia. Diez años de funcionamiento de la red oficial de varamientos (1999-2008). *IX Congreso de la Sociedad Española para la Conservación y Estudio de los Mamíferos*. Bilbao, 7-9 diciembre. **K.** Covelo, P.; Martínez-Cedeira, J.; Llavona, A.; Díaz, J.I. and López, A. 2015. Strandings of beaked whales (Ziphiidae) in Galicia (NW Spain) between 1990 and 2013. *Journal of the Marine Biological Association of the UK*. DOI: 10.1017/S002531541500048X. **L.** Covelo, P.; Martínez-Cedeira, J.; Díaz J.I. y López, A. 2011. Registros de pinnípedos en Galicia, 1990-2010. *X Congreso de la Sociedad Española para la Conservación y Estudio de los Mamíferos*. Fuengirola, 3-6 diciembre. **M.** López, A.; Covelo, P.; Valeiras, J.; Martínez-Cedeira, J.A.; Alonso, J.M., e Díaz, J.I. 2014. Tartarugas mariñas nas costas de Galicia, s. XVIII-2013. *Eubalaena*, 13: 2-36. **N.** Covelo, P.; Martínez-Cedeira, J.; Díaz, J.I.; Llavona, A. y López, A. 2013 Estudio del delfín gris (*Grampus griseus*) en Galicia a partir de datos de varamientos y monitorización costera. *XI Congreso de la Sociedad Española para la Conservación y Estudio de los Mamíferos*. Avilés, 5-8 diciembre. **Ñ.** Consellería de Medio Ambiente e Desenvolvemento Sostible da Xunta de Galicia. 2007. Decreto 88/2007 do 19 de abril, polo que se regula o Catálogo galego de especies ameazadas. *Diario Oficial de Galicia*, 89: 7409-7423. **O.** Ministerio de Medio Ambiente, y Medio Rural y Marino. 2011. Real Decreto 139/2011, de 4 de febrero, para el desarrollo del Listado de Especies Silvestres en Régimen de Protección Especial y del Catálogo Español de Especies Amenazadas. *Boletín Oficial del Estado*, 46: 20912-20951.

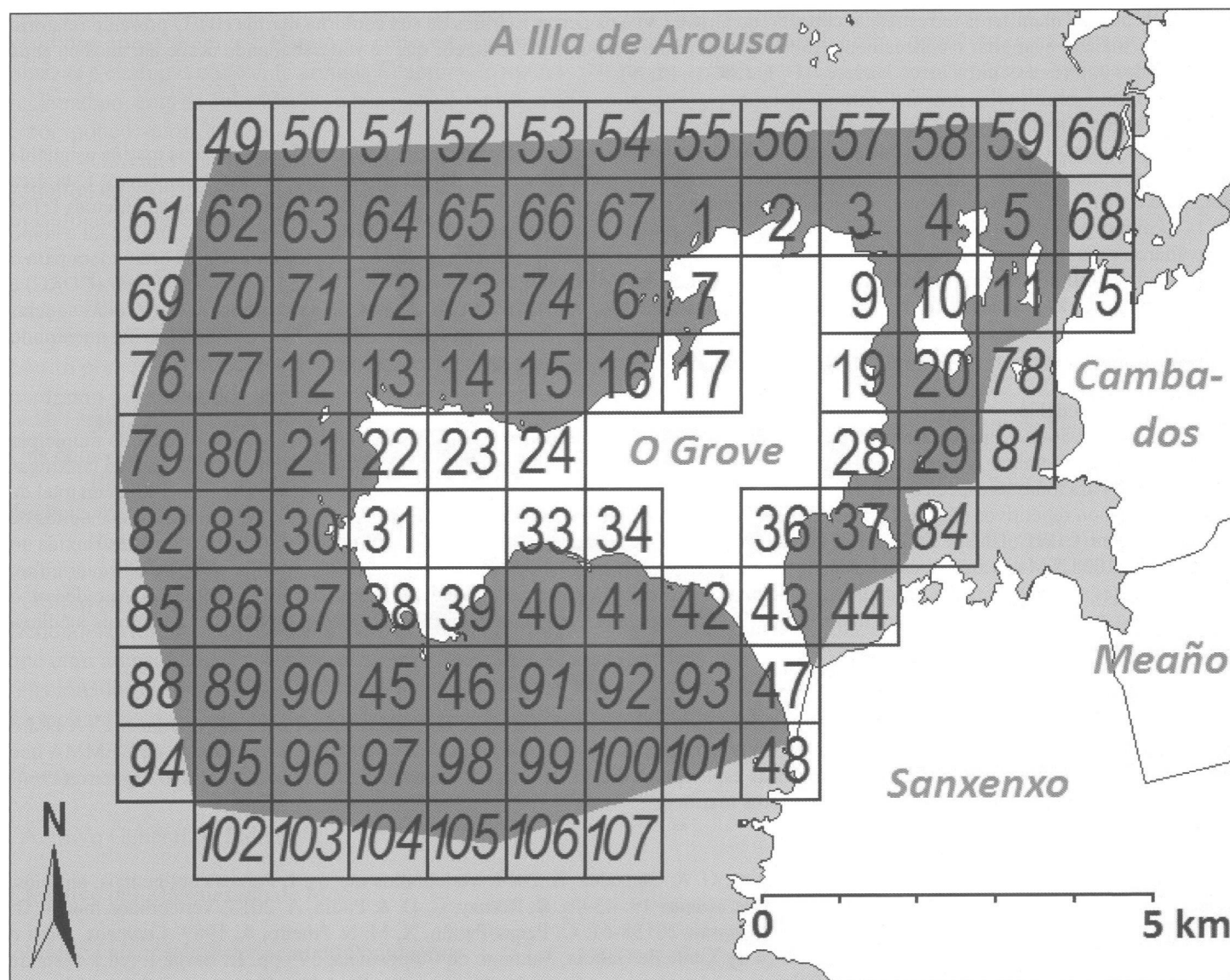

FIGURA 1. Mapa do municipio do Grove e concellos adxacentes, detallando a contorna marítima considerada (cor cincenta escura), as áreas de mar colindantes (cor cincenta clara) e as cuadrículas UTM de 1x1 km consideradas no presente estudo. Os números ata o 48 (inclusive) corresponden a UTMs xa analizadas na primeira entrega de “Vertebrados mecos” (referencia A), que se completaron con outras 59 cuadrículas máis da contorna marítima tanto na segunda entrega (B) como no presente artigo.

TÁBOA 1. Mamíferos e réptiles mariños rexistrados na zona de estudo (ver **Figura 1**) entre 1986 e 2015 inclusive. Para a taxonomía (nome do grupo e secuencia de especies) e nomes galegos (en grosa aquel recomendado) séguense as referencias **D, E e F**. Os nomes locais (en cursiva) foron recollidos polos autores no Grove, engadíndose algúns da referencia **G**. Para a sinopse dos rexistros empréganse estes códigos: primeiro, entre corchetes e en grosa danse as seguintes cifras: número de rexistros aportados pola CEMMA/número de rexistros totais; número de cuadrículas aportadas en exclusiva pola CEMMA/número de cuadrículas totais. Despois dos corchetes, relátanse as cuadrículas con rexistros de cada especie, cos seguintes formatos: número sen subliñar: rexistros bibliográficos (referencias **C, H, I, J, K, L, M, N**). Subliñado: rexistros ata agora inéditos. Cursiva: exemplares mortos. Paréntese: citas dentro da cuadrícula pero fóra da área de estudo. Entre comiñas: localidade sen precisar cuadrícula. Asterisco: nesta cuadrícula houbo rexistros de ao menos un animal vivo e un animal morto. A columna de Ameaza refírese ás figuras incluídas no Catálogo Galego de Especies Ameazadas (CGEA, referencia **N**) e no Catálogo Español de Especies Ameazadas (CEEa, referencia **O**).

Grupo	Nome científico	Nome(s) galego(s) / Nome local	Sinopse dos rexistros (ver explicación na lenda da táboa)	Ameaza
Cetáceos	<i>Balaenoptera acutorostrata</i>	Balea alibranca , balea de aletas brancas.	[1/2; 1/1]: <u>38</u> , "O Grove".	Vulnerable (CEEa)
Cetáceos	<i>Ziphius cavirostris</i>	Cifio común , cifio de Cuvier.	[2/2; 2/2]: 47, 30.	
Cetáceos	<i>Tursiops truncatus</i>	Arroaz real , arroaz / Arruás, arroás.	[88/126; 31/69]: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10*, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 33, 34, 38*, 39, 40, 41*, 42, 45, 46, 47, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, (60), 62, 63, 64, 65, 66, 67, 71, 72, 73, 74, 77, 80, 82, 83, 85, 86, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 104, 105, 106, 107. [241/253; 20/32]: <u>1</u> , <u>2</u> , <u>3</u> , <u>4</u> , <u>7*</u> , <u>9</u> , <u>10</u> , <u>13</u> , <u>14</u> , <u>16</u> , <u>22</u> , <u>24</u> , <u>30</u> , <u>31</u> , 33, 34, 38, 39, 41, 42, 43, 47, 63, 94, 95, 96, 97, 98, 102, 103, 104, 105. [28/29; 13/13]: <u>10</u> , <u>13</u> , <u>14</u> , <u>16</u> , <u>19</u> , <u>24</u> , <u>33*</u> , <u>37</u> , <u>38</u> , <u>39*</u> , <u>42</u> , <u>46</u> , <u>47</u> , "A Lanzada".	Vulnerable (CGEA, CEEa)
Cetáceos	<i>Delphinus delphis</i>	Golfiño común / Corredora, touliña.	[241/253; 20/32]: <u>1</u> , <u>2</u> , <u>3</u> , <u>4</u> , <u>7*</u> , <u>9</u> , <u>10</u> , <u>13</u> , <u>14</u> , <u>16</u> , <u>22</u> , <u>24</u> , <u>30</u> , <u>31</u> , 33, 34, 38, 39, 41, 42, 43, 47, 63, 94, 95, 96, 97, 98, 102, 103, 104, 105.	
Cetáceos	<i>Stenella coeruleoalba</i>	Golfiño riscado .	[28/29; 13/13]: <u>10</u> , <u>13</u> , <u>14</u> , <u>16</u> , <u>19</u> , <u>24</u> , <u>33*</u> , <u>37</u> , <u>38</u> , <u>39*</u> , <u>42</u> , <u>46</u> , <u>47</u> , "A Lanzada".	
Cetáceos	<i>Globicephala melas</i>	Caldeirón común .	[9/9; 7/7]: <u>13</u> , <u>30</u> , <u>33</u> , <u>34</u> , <u>38</u> , <u>39</u> , <u>42</u> .	
Cetáceos	<i>Grampus griseus</i>	Arroaz boto / Boto.	[15/20; 14/19]: <u>3</u> , 13, 20, 22, 29, 33, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 47, 50, 55, 56, 57, 63.	
Cetáceos	<i>Phocoena phocoena</i>	Toniña / Tuniña.	[45/49; 16/18]: <u>7</u> , <u>13</u> , <u>14</u> , <u>30</u> , <u>31</u> , <u>33</u> , <u>34</u> , <u>38</u> , <u>39</u> , <u>40</u> , <u>41*</u> , <u>42</u> , <u>43</u> , <u>47</u> , <u>50</u> , (61), 62, (69), "A Lanzada", "A Toxa".	Vulnerable (CGEA, CEEa)
Pinnípedes	<i>Halichoerus grypus</i>	Lobo mariño cincento .	[2/2; 2/2]: 7, 42.	
Pinnípedes	<i>Cystophora cristata</i>	Lobo mariño de capelo .	[1/1; 1/1]: 34.	
Réptiles	<i>Caretta caretta</i>	Tartaruga mariña común .	[24/25; 8/9]: 7, 30, 33, 34, 38, 39*, 42*, 43, 47*.	Vulnerable (CEEa)
Réptiles	<i>Chelonia mydas</i>	Tartaruga verde .	[1/1; 1/1]: 52.	
Réptiles	<i>Dermochelys coriacea</i>	Tartaruga de coiro .	[5/6; 3/3]: 33, 42*, 47, "O Grove".	

FIGURA 2. Arroaces reais (*Tursiops truncatus*) na cuadrícula 55.
(c) Cosme D. Romay.